

Senders en blanc i negre

ARXIU CEC / IGNASI CANALS I TARRATS

Una selecció de fotografies del Centre Excursionista de Catalunya compon l'exposició de 'la Caixa', que podem visitar a Lleida fins el 29 de juny. Imatges d'ahir que són el contrapunt, però també l'embrió, de l'entitat actual.

Cent quinze imatges en blanc i negre i un títol, "Miralls del cel", és la recepta expositiva que ofereix la Fundació "la Caixa" al seu centre cultural de Lleida fins entrat l'estiu i que posteriorment viatjarà durant dos anys arreu de Catalunya i les Illes. "Miralls del cel", que ha estat comissariada per Manuel Úbeda, reuneix una

selecció de treballs realitzats per sis socis de l'entitat, cinc d'ells afeccionats, però no per això poc prolífics (Lluís Marià Vidal i Carreras, Juli Soler Santaló, Francesc Blasi i Vallespinosa, Ignasi Canals i Tarrats, i Carles Fargas i Bonell), i només un professional del visor, Josep Maria Cò i de Triola: periodista esportiu. Les imatges abasten camps

tan dispars com el paisatge, l'esport, el reportatge d'escenes de vida quotidiana, els costums i el folklore o el retrat, en un període comprès entre finals del segle passat i la dècada dels trenta. Però a més, posen de manifest l'interès llavors emergent per un nou llenguatge necessari i indèstribable de l'excursionisme, un testimoni documental i instantà-

ni: la fotografia. La selecció s'ha efectuat tenint en compte l'interès històric i paisatgístic, però també considerant la vàlua tècnica, compositiva i plàstica dels treballs. La majoria de les obres escollides es van realitzar sobre plaques de vidre de formats diversos, però molt especialment sobre format estereoscòpic, tan en voga a principis del nostre segle. Un format que proporcionava imatges tridimensionals i que per mitjà d'un visor recreava el volum de l'escena captada.

Muntanyes, lluita grecoromana i algun nu. Però la mostra vol fer palès no tant el component estètic de la fotografia —tanmateix sempre present— com el valor documental, i en alguns casos testimonial, que l'excursionisme atorgà a l'art del negatiu. A l'igual que d'altres recollen incansablement cançons, dites, refranys i costums, els amants del visor van fer una tasca paral·lela congelant els moments i detalls, per a una majoria insignificants, però que han esdevingut testimoniades de primera mà dels hàbits, condicions i escenes del passat.

També és cert, però, que en el tombant de segle i especialment durant les primeres dècades del present, Catalunya visqué la passió pel negatiu, en part influïda pel crit que les avantguardes artístiques feren en favor de la recuperació i la reconsideració de la fotografia com a nou llenguatge plàstic i com a jungla estètica encara sense desbrossar. L'excursionisme català també alliberava la fotografia de l'estudi i del paisatge inert. Captava l'instant decisiu en esdeveniments esportius, com ara curses de motos i proves de gimnàstica; componia escenes a base de quadres de costums rurals i urbans; i principalment, inseria la figura humana en el medi natural tot atorgant-li un paper rellevant. I esdevenia així la prova irrefutable de la petja de l'home, de les seues conquestes i dels seus descobriments. Una ascensió a l'Aneto o als Encantats; escenes naturals

Els Jocs Florals van recuperar la llengua catalana. L'excursionisme li assegurà el lent camí cap a la normalització.

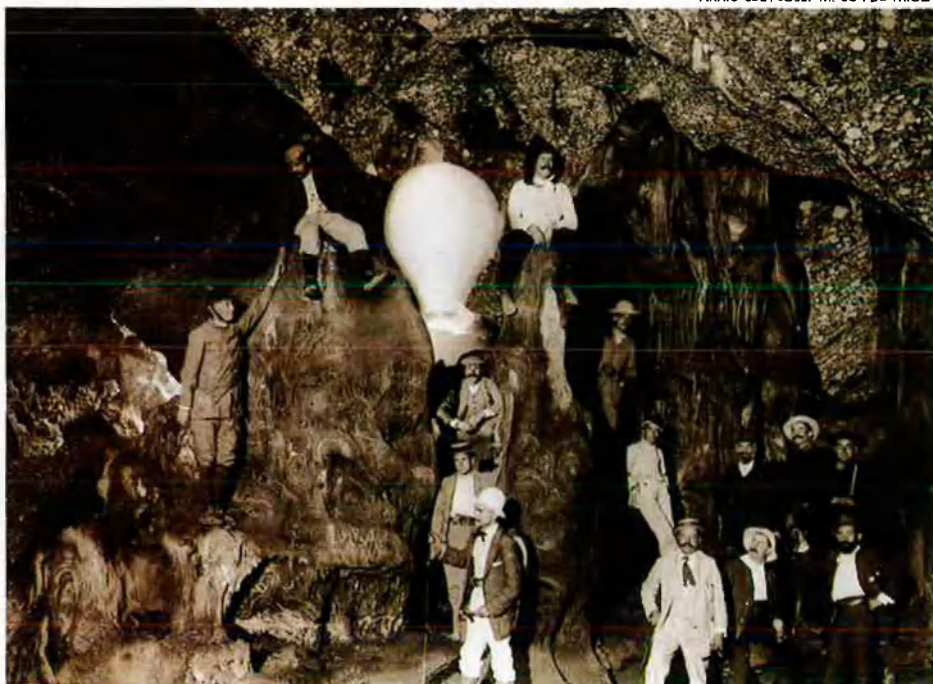
que cobraven valor i proporcions a través de l'home, "mesura de totes les coses".

El Centre, més que un club. El 1886, data de creació de l'arxiu fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya, la fotografia excursionista experimentava un incipient però tímid desenvolupament. No obstant això, fou sota la presidència de Cèsar August Torras, que prendria possessió el 1891, quan no sols aquesta activitat ans el conjunt de l'entitat es catapultà definitivament a la vida pública catalana i esdevé

un catalitzador —i catalanitzador— de la dinàmica cultural del moment. "Els excursionistes són fills de la Renaixença.", comenta Agustí Jolis, veterà del Centre Excursionista i coordinador del volum recopilatori *1876-1996. 120 anys d'història*. "Tots volien aixecar el poble català, la cultura, el coneixement del país. I en català."

Van ser ells, els excursionistes i el CEC com a representació principal qui van haver d'inventar el país en català, perquè no hi havia prou amb el pur esclat poètic jocflorallesc. Calia inventar —o més aviat, reinventar— una fauna i una flora. Descobrir paisatges, racons i pobles oblidats de la mà de Déu. Calia també inventar —ara sí— les ciències, la història, la geografia o el folklore. I el Centre Excursionista representà el paper de succedani acadèmic d'aquelles instàncies que impartien —totes— la matèria en castellà. "Fins i tot, l'Acadèmia de Bones Lletres i l'Ateneu Barcelonès", explica Jolis. Dit d'una altra manera, fou en gran part amb l'excursionisme que començà el procés de recuperació

Cursa de motos, 1917. L'interès dels fotògrafs seguí en gran mesura les activitats esportives.

A dalt, cova del Salnitre, 1908.
A sota, camí de Núria, 1909.
 La muntanya era l'escenari, tant se val si interior o exterior.

i normalització de Catalunya, organitzat i institucionalitzat, atiat això sí, en uns inicis, per l'embranchida renaixent. Els Jocs Florals van recuperar la llengua. L'excursionisme li asseguraria el lent camí cap a la normalització. S'inicià amb anterioritat però es materialitzà sota el mandat de Torras, durant el qual, mentre es forjaven els pilars de la Catalunya actual i se salvava el patrimoni històric, s'establien les bases de l'excursionisme modern, tot marcant la frontera entre les activitats esportives i culturals.

L'activisme excursionista, sensible al substrat històric nacional, lluità per la salvació de notables elements patrimonials.

El IEC, l'esquí i les restes de Neàpolis. "El catalanisme científic vol parlar català". Paraules profètiques d'Antoni Rubió i Lluch pronunciades el 1892. Rubió i Lluch instava igualment l'audiència a la creació "d'acadèmies de la llengua, de la història, de l'art i del dret de Catalunya". Quinze anys més tard, el 1907, en el decurs d'una conferència pronunciada al Centre Excursionista, Josep Puig i Cadafalch reclamava la creació de l'Institut d'Estudis Catalans, que seria fundat pocs mesos després per Enric Prat de la Riba. Representava això l'ingrés de nombrosos artífexs de la cultura i alhora socis del Centre a la recentment

creada institució, com ara Jaume Massó, Antoni Rubió i Lluch —nomenat president de l'Institut—, Joan Coromines, Eduard Fontserè o Pompeu Fabra. L'excursionisme quedava aleshores relegat a una tasca divulgativa de disciplines que el IEC estudiava de manera científica, a un treball de camp i a la funció de "minaires que —com deia Torras— treiem els tresors de la terra i els divulguem". Tot i això, l'activisme excursionista, sensible al substrat històric nacional, lluità pel salvament de notables elements patrimonials. El 1908, Puig i Cadafalch mateix dirigia les excavacions de la ciutat grega de Neàpolis, a prop de Sant Martí d'Empúries, i el mateix any donava a conèixer les pintures rupestres de Cogul, mentre que un any més tard es reclamava la rehabilitació d'una part del Monestir de Santes Creus i del de Sant Joan de les Abadesses, operació aquesta capitanejada per Josep Danés i en què participà també Puig i Cadafalch. El 1927, el Centre Excursionista es pronuncià contra l'enderrocament de les Drassanes, que acabarien destinant-se a museu marítim.

A banda d'aquestes mostres de salvaguarda del patrimoni històric català, o de les diverses activitats culturals que s'hi practicaven, el Centre va experimentar des de la presidència de Torras un esclat dels esports de muntanya. Costà entendre en un primer moment el retrobament amb la natura per ella mateixa, on els afegits i interessos de caire cultural quedaven relegats a un segon terme. Esdevenia doncs l'espai per al gaudi físic, l'espai verge encara sense descobrir. I Antoni Massó l'any 1878, dos anys després de la fundació del Centre Excursionista, ja ho entenia així. "Ell sentia el neguit de pujar muntanyes —explica Agustí Jolis—, però alguns socis eminents van criticar la seva actitud aduint que aquest tipus d'excursionisme no veu l'esperit del poble, només el cos." Fet i fet, la muntanya i les cavitats cediren a la curiositat dels muntanyencs

delerosos de conèixer, de conèixer el seu país.

També cedí la muntanya hivernal sota la petja de Juli Soler, el primer muntanyenc que creuà el port de la Picada durant la temporada blanca; o sota la traça dels primers esquís i luges comprats a Zuric per Albert Santamaria. Catalunya començava a adoptar els esports d'hivern, tan en voga a la resta d'Europa. A banda d'algun concurs, el Centre Excursionista, per ordre de la Mancomunitat, va enviar el 1919 una comissió a la Vall d'Aran per tal d'ensenyar als seus habitants l'ús i la fabricació dels esquís. El grup isqué de la Cerdanya i, després de passar entre d'altres indrets per Sant Joan de l'Erm i Sant Maurici, arribaren a la Vall, que recorregueren aturant-se en alguns pobles. L'expedició posà el seu punt i final a la vall de Benasc, on foren rebuts amb no poques mostres de sorpresa, ja que eren els primers esquiadors a arribar-hi. Els esports d'hivern es potenciaren fins a tal punt que la secció d'esports de muntanya del Centre el 1925 va construir el Xalet de la Molina, com també els primers arrossejadors de l'actual i popular estació d'esquí.

Són poques les mostres citades ací per donar compte dels més de 120 anys d'història de l'entitat, i bé que se n'hi podrien afegir moltes més —com ara, la salvaguarda de la llengua i cultura catalanes durant els anys obscurs del franquisme—, sobre la influència i el paper determinant que el Centre Excursionista de Catalunya ha exercit en favor de la recuperació de la identitat nacional, juntament amb el desenvolupament de l'excursionisme entès de manera general. També és cert, però, que el suport i la influència del Centre l'han avalat noms i figures puntals de l'engranatge polític català, que en són i foren socis. Uns avals que li han proporcionat un salconduit en els moments crítics de la història d'aquest segle. Durant la Setmana Tràgica el local del carrer Paradís fou clausurat,

La muntanya hivernal cedí sota la petja de Juli Soler quan creuà el port de la Picada; o sota els primers esquís i luges comprats a Zuric.

però va obrir de nou les portes al cap de pocs dies, després que el Govern Civil revisara l'informe i la sol·licitud presentats pel Centre en què s'exposava que en aquella entitat s'impartien cursos i conferències, que rebia subvencions oficials, que el governador civil i les altres autoritats (Ajuntament i Diputació) eren socis honorífics. Quedava clar que la proximitat institucional oferia probabilitats de rebre una resposta favorable. I així fou, el 31 d'agost del 1909.

Nova època per a un nou Centre. Caldrien pàgines senceres, capítols, per fer un repàs tan sols superficial de les principals

activitats de l'entitat centenària, del seu paper fonamental i de la seua funció de refugi i continuador de la cultura catalana en els moments de crisi del nostre segle.

No es poden, tanmateix, oblidar fites aconseguides en el vessant esportiu, el món de l'alpinisme i l'espeleologia, com ara el tan buscat objectiu Everest. Els anys 82 i 83 les expedicions formades per membres del CEC i d'altres entitats excursionistes intentaven en va arribar al sostre del món. El 1985, repetien l'experiència pel vessant xinès. D'aquella expedició encara ressona una frase: "Hem fet el cim!"

El 1993, Conrad Blanch, director de l'expedició del 85, prenia el relleu de Josep Maria Sala a la presidència del Centre Excursionista. Enguany ha renovat el seu càrrec en una junta directiva que té previst, entre d'altres objectius, segons comenta Enric Nosàs, vice-president de l'entitat, "oferir més serveis al soci i al conjunt de la societat, i alhora sintonitzar de manera professional amb els nous gustos i esports practicats a l'aire lliure; també incidir de manera decisiva en la protecció de la muntanya mitjançant la Comissió de la Defensa de la Natura i la de la Defensa de la Muntanya de la

Cursa internacional, 1912. L'esquí en totes les facetes, una de les activitats històriques de l'entitat.

Cursa d'esquí al Tuc de Molieres. Una de les cites tradicionals que el Centre Excursionista organitza des de fa més d'una dècada.

Unió Internacional d'Associacions d'Alpinisme, dirigida per Miquel Ràfols, soci també del Centre Excursionista." A les portes del nou mil·lenni el Centre Excursionista de Catalunya ha pres el vol cap a nous horitzons, els que dicta la imaginació humana i la curiositat, plasmats en activitats mai vistes i l'evolució de les ja tradicionals. Sempre però, a l'empara de les columnes romanes del Mont Taber, al carrer de Paradís. D'aquells florits capitells que el veren nàixer.

Eliseu T. Climent

E. Nosàs: "Sense la nostra cultura no serem res"

—El Centre Excursionista de Catalunya va tenir un pes específic en la formació de la consciència nacionalista. Avui dia, aquest pes s'ha diluït o continua vigent en la societat?

—Aquestes entitats tenen un pes determinant en moments de crisi. Ara entrem en una crisi cultural i lingüística sobretot. Mentre no hi ha crisi, no són competitives, no tenen projecció pública per fets concrets. En canvi, sí que som solidaris amb les iniciatives en favor de la cultura catalana: ara, ens adherim al manifest en favor de la llengua. Dit altrament, si el CEC ha d'anar amb molt de compte en assumptes que toquin aspectes polítics i socials per la seva composició plural, per contra, en una qüestió com la llengua el Centre no ha de transigir. En la defensa de la llengua, el CEC sempre anirà al davant, perquè és la raó de ser de Catalunya. Avui és un moment en què ha d'estar al peu del canó d'una recuperació de la normalitat.

—Les activitats a l'aire lliure i els esports d'aventura són productes que els mitjans de comunicació han promocionat vertiginosament. Això provoca

males interpretacions del públic. Es responsabilitat dels clubs reorientar el públic?

—Hi ha una demanda molt forta, però hi ha una equivocada promoció dels esports d'aventura com a cosa excitant. El Centre i les entitats excursionistes haurien d'oferir de manera professional allò que de veritat té a veure amb el que es practica a la muntanya. El que no podem és tancar-nos els ulls davant l'evidència que la gent jove reclama això. Se'ls ha de donar bé, com una forma de coneixença del país, com un esport. Jo crec que les entitats esportives han d'estar-hi a totes i no es poden negar unes necessitats que existeixen i que les satisfaran d'una manera equivocada els qui només pensin a guanyar-hi diners.

—Què podem esperar del Centre Excursionista per a l'any 2000?

—L'equilibri entre una entitat que sense renunciar a res del que ha estat sempre pugui donar resposta a les demandes actuals. Hem de donar molt bons serveis, molta atenció. Impregnar-ho tot de catalanitat i de cultura nostra; sense la nostra cultura no serem res. E. T.

Rutes valencianes

J. Soler Carnicer

Compendi d'itineraris que permetrà al lector viatjar pel nostre país, i li facilitarà uns coneixements bàsics per tal que pugui endinsar-se en el millor enteniment d'aquestes terres.

Editorial 3i4

"Papers Bàsics 3i4", 14, 17 i 20

Llengua estàndard i variació lingüística

Gabriel Bibiloni

Aquest text està adreçat a un públic ampli i ajuda a aclarir l'entrellat del fenomen de la diversitat interna de les llengües i els processos històrics pels quals s'arriba a configurar aquesta diversitat

Editorial 3i4

"Contextos", 3

A colp de pedal

Enric Roncero

Els trenta-un millors itineraris del País Valencià s'apleguen en aquesta guia d'excursions amb bicicleta, però també volen ser una proposta d'interpretació dels paisatges recorreguts en cada ruta.

Editorial 3i4

"Papers Bàsics", 25